

Motion till riksdagen 2007/08:Sf25

av Veronica Palm m.fl. (s)
med anledning av framst. 2007/08:RRS28

Riksrevisionens styrelses framställning angående Försäkringskassans hantering av arbetsskadeförsäkringen

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör säkerställa att hanteringen av arbetsskadeförsäkringen blir effektiv och rättssäker.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att arbetsskadeförsäkringen bör hanteras jämställt och i enlighet med lagstiftarens intentioner.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen i särskild ordning bör låta utreda orsaken bakom den tydliga minskningen av antalet arbetsskadeanmälningar.

Inledning

Riksrevisionen har i sin granskning av Försäkringskassans hantering av arbetsskadeförsäkringen, funnit ett antal brister vad avser effektiviteten och rättsäkerheten. Styrelsen framhåller särskilt vikten av att regeringen och Försäkringskassan analyserar orsakerna till skillnader i Försäkringskassans arbetsskadebedömningar. Styrelsen ser allvarligt på iakttagelserna och rekommenderar bl.a. Försäkringskassan att ta sitt ansvar för uppföljning, uppdatera kunskap om arbetsskadebedömningar, ta del av forskning om samband mellan skada och arbete samt att förbättra samordningen mellan arbetsskade- och sjukförsäkring.

Riksrevisionen har också undersökt om målet med arbetsskadeförsäkringen, kan vara i konflikt med ett av socialförsäkringens mål, nämligen att bidra

Fel! Okänt namn på

till arbetslinjen. Den ingången kan vara nog så viktig – inte minst därför att alltför många med sjukdom och skada får vänta alldeles för lång tid innan prövning eller åtgärder vidtas. Samtidigt ska vi komma ihåg att arbetsskadeförsäkring avviker från socialförsäkringarna och har delvis annan funktion än sjukförsäkringen.

Här kommer vi i huvudsak att uppehålla oss vid hanteringen av arbetsskadeförsäkringen. Målen och formerna för försäkringen kommer att bli föremål för en principiell diskussion som vi avser att återkomma till. Det hänger inte minst ihop med att den borgerliga regeringens arbetslinje förefaller handla enbart om sänkta ersättningsnivåer.

Nu sker ett omfattande systemskifte i socialförsäkringarna. Vilka följdverkningar regeringens omfattande förändringar får återstår att se. Troligt är dock att den rehabiliteringskedja som nu införs i sjukförsäkringen sannolikt får återverkningar i arbetsskadeförsäkringen.

Återigen ska vi komma ihåg att arbetsskadeförsäkringen avviker från övriga socialförsäkringar och har en delvis annan funktion än sjukförsäkringen.

Systemet innebär en riskspridning mellan branscher och företag. Kostnaderna för arbetsskador bärs solidariskt mellan branscher och arbetsplatser i en försäkring som omfattar alla arbetstagare och arbetsgivare. Konstruktionen gör att rättsliga processer undviks, där skadade arbetstagare via domstolar stämmer sina arbetsgivare för att fullt ut kompenseras ekonomiskt för skadan. En försäkring vid skador i arbetet har en särställning. Detta bygger bl.a. på uppfattningen att den som förvärvsarbetar löper större risk att skadas än andra. Även olyckor vid färd till och från jobbet har varit en viktig del. Ersättningen från arbetsskadeförsäkringen gör att den arbetsskadade behåller den inkomstnivå den skulle ha haft om skadan inte skett även om den arbetsskadade tar ett annat arbete med lägre lönenivå. Alla är kollektivt försäkrade i befintligt skick.

Ytterligare en viktig aspekt är att arbetsplatser, arbetsmiljöer och arbetssituationer som skadar synliggörs. Genom att branscher och företag med skadliga arbetsmiljöer synliggörs fungerar arbetsskadeförsäkringen som en informativ signal för samhället att kunna sätta in resurser för snabb rehabilitering och bekämpa skadliga miljöer. Arbetsskadeförsäkringen infördes 1901 och är vår äldsta socialförsäkring. Sedan dess har den förändrats vid ett flertal tillfällen.¹

¹ I modern tid ändrades den gamla lagen om yrkesskadeförsäkring från 1954 till lagen om arbetsskadeförsäkring 1976. Därefter stramades bevisreglerna upp 1993 för att sedan mildras 2002.

Stora skillnader i andelen beviljade ansökningar

Riksrevisionens styrelse redovisar i sin framställning statistik över andelen bifall fördelat efter diagnosgrupp och kön år 2006. I granskningsrapporten² finns ytterligare fördjupande statistik som visar att bifallsfrekvensen för arbetssjukdomar år 2006 varierade starkt mellan länen.

I massmedierna har alla kunnat ta del av statistiken från Försäkringskassan där slutsatsen blir att du som drabbas av arbetssjukdom helst ska vara man och bo i Jönköpings eller Hallands län för att få den godkänd. Absolut inte kvinna och bosatt i Södermanland eller Stockholm. Dessa är de exempel som är mest avvikande i redovisningen. Orsakerna till skillnaderna är inte belysta eller uppföljda i Försäkringskassans verksamhet, vilket styrelsen framhåller som viktigt att ingående undersöka och analysera. I Riksrevisionens iakttagelser konstateras att Försäkringskassan tror att skillnaderna till stor del beror på externa faktorer som inte myndigheten kan påverka. Riksrevisionen framför dock att Försäkringskassan inte tillräckligt har undersökt om skillnaderna beror på interna faktorer. Vi förutsätter att regeringen särskilt följer upp den frågan för att kunna säkra en rättssäker hantering av försäkringen.

Ingen har heller i dag ansvar för att samla ihop forskningen och de nya rön som presenteras. Ytterligare ett problem är det tydliga kravet på bevisat samband i den medicinska vetenskapen. Granskningsrapporten visar att kännetecknet om forskningsrön är bristfällig. Det finns yrkesområden som är outforskade och just därför finns inte några vetenskapligt fastställda orsakssamband.

Kvinnors situation forskas om i mindre utsträckning än mäns. Arbetsplatser och därmed arbetsmiljöer förändras också oerhört snabbt. Ett arbetsskadebegrepp kan därför inte stanna vid det som är bevisat genom forskning. Bland annat mot den bakgrunden genomfördes också förändringarna, år 2002, i lagen om arbetsskadeförsäkring.

Förändringarna innebar att bedömningarna skulle vidgas till att inte enbart baseras på den strikt medicinska bedömningen. Arbetsplatsens utformning och villkor ska väga tungt. En bedömning ska ske av om "övervägande skäl" talade för att skadan har orsakats av de arbetsförhållanden den skadade utsatts för.

Arbetsplatsutredningar måste därför väga tungt i Försäkringskassans underlag. Dock har relativt få ärenden avgjorts i högre domstolar med den nya lagstiftningen som grund. En rättsbank med nya rättsfall torde därför vara angelägen för Försäkringskassan.

² S. 46.

Fel! Okänt namn

Minskat antal anmälningar

De senaste fem åren har antalet anmälda arbetssjukdomar mer än halverats enligt statistik från Arbetsmiljöverket. Minskningen av antalet anmälda arbetsolyckor är avsevärt mindre, ca 13 %.

Anmälningar inkomna till Försäkringskassan. Arbetsmiljöverkets informationssystem ISA.

År	2007	2006	2005	2004	2003
AS	12 000	14 600	17 500	21 200	25 300
AO mf	31 500	34 100	33 200	34 000	36 600
AO uf	52 300	53 400	54 400	55 400	52 300
FO	12 400	13 600	14 400	14 200	13 500

Förklaringar: AS = arbetssjukdomar, AO mf = arbetsolyckor som medfört frånvaro, AO uf = arbetsolyckor utan frånvaro, FO = färdolycka till eller från arbetet.

Källa: Försäkringskassan och Arbetsmiljöverket.

Det är ytterst oroande att tilltron till möjligheten att få arbetssjukdomar godkända som arbetsskador löper risk att minska när olikheter och skillnader redovisas i statistik utan att vara ordentligt utredda och uppföljda. Därför bör regeringen i särskild ordning utreda orsakerna bakom den tydliga minskningen av antalet arbetsskadeanmälningar.

Vi socialdemokrater tror inte att arbetsplatser, arbetsmiljöer och arbetssituationer som skadar och leder till sjukdomar har förbättrats så avsevärt att det förklarar statistiken. Människors tilltro till arbetsskade försäkringen har minskat av oförklarliga skillnader i bedömningarna, långa handläggningstider för ett anmält ärende och av att ett ärende prövas först efter ett år med sjukpenning.

Ytterligare ett problem är att det tar mycket lång tid innan Försäkringskassan bedömer om ett ärende är en arbetssjukdom. Efter avskaffandet av arbetsskadesjukpenningen dröjer beslutet i minst ett år. Arbetsplatsutredningar och underlag från arbetsplatsen blir därför svårare att hämta in. Med den snabba förändringstakten på arbetsmarknaden kan även mycket annat inträffa.

För det förebyggande arbetsmiljöarbetet är det även ett problem att i de ärenden som anmäls och avgörs har lång tid förflutit. Att regeringen dessutom avskaffat socialförsäkringsnämnderna är ytterligare en negativ faktor som troligtvis bidrar till att kunskapen om arbetsskador och arbetssjukdomar nu ytterligare avlägsnas från bedömningarna. Den kunskapen kunde tidigare förmedlas av representanter i socialförsäkringsnämnderna från olika arbetsplatser och branscher.

Den rehabiliteringskedja som nu föreslås av den borgerliga regeringen kommer sannolikt att ytterligare försvåra situationen. Införandet av tidsgränser, där den enskilde efter tre månader kan förlora rätten till tidigare arbetsuppgifter och arbetskamrater, efter sex månader riskerar sin anställning samt efter tolv månader sorteras ut ur sjukförsäkringen, gör inte heller den med en misstänkt arbetssjukdom friskare. Systemskiftet präglas, förutom av tidsgrän-

ser ensidigt riktade mot den enskilde, också av ett tydligt steg mot en mer diagnosbaserad sjukförsäkring, där diffusa diagnoser inte ska ge samma rätt till sjukpenning som andra sjukdomar. Vi beklagar att den borgerliga regeringen backar in i framtiden.

En rättssäker och effektiv försäkring verkar också preventivt

Sverige behöver en arbetsskadeförsäkring liksom en sjukförsäkring som hänger med i tiden och ser kvinnors och mäns arbetssjukdomar.

Varje år dör mer än en person per vecka i arbetsolyckor. Varje år sliter mängder av människor ut sig på arbetet genom att lyfta för tungt och arbeta i ensidiga arbetsställningar. Varje år blir mängder av löntagare sjuka av ständig underbemanning. Varje år avlider 100 personer för att de utsatts för asbest. Varje år skadas tusentals ungdomar på jobbet, ibland med men för livet.³ Det är ett slöseri med människor som vi socialdemokrater inte kan acceptera. För att minska arbetsskadorna och verka för bättre arbetsmiljöer, behöver det förebyggande arbetet förbättras. Men för alla dem där skadan redan skett, måste det finnas en rättssäker och effektiv försäkring.

Ett ökat samarbete mellan Arbetsmiljöverket, Försäkringskassan och arbetsplatsen, arbetsgivare och aktuell facklig organisation är enligt vår uppfattning viktigt. Även företagshälsovården har i förekommande fall en viktig roll. En anmälan om förmodad arbetsskada direkt till Arbetsmiljöverket som sänder den vidare till Försäkringskassan kan vara ett bidrag till att lyfta fram eventuella arbetsmiljöproblem. Det skulle även underlätta för arbetsgivaren och uppmärksamma Arbetsmiljöverket på problemarbetsplatser. Ytterligare en effekt av ett sådant arbetssätt är att arbetsmiljöer och arbetssituationer som skadar kan synliggöras.

Även den som drabbas av en arbetsskada måste genom stöd och hjälp kunna få en bro tillbaka till arbetslivet. Arbetsplatsen där den anställde skadats bör ha både större möjligheter och större skyldigheter att erbjuda en anpassad arbetsplats. Vi socialdemokrater är övertygade om att de allra flesta i grunden vill arbeta och göra rätt för sig – bara de är friska och orkar. Människor behöver efter en längre tids sjukdom eller skada olika slag av stöd och hjälp för att återgå i arbete. Människor vill tillhöra ett socialt sammanhang, vill delta i samhället och bidra utifrån sina förutsättningar. En rättssäker och effektiv arbetsskadeförsäkring har också ett preventivt syfte.

Vi socialdemokrater vill investera i god arbetsmiljö och i reella insatser som breddar broarna tillbaka till arbete. Om inte slösar vi bort arbetskraft och Sverige blir mindre som välfärdsland.

³ Källa: Arbetsmiljöverket.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 23 april 2008

Veronica Palm (s)

Ronny Olander (s)

Kurt Kvarnström (s)

Matilda Ernkrans (s)

Magdalena Streiffert (s)

Siw Wittgren-Ahl (s)

Göte Wahlström (s)

Jasenko Omanovic (s)